

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İNSAN HAKLARINI İNCELEME

KOMİSYONU

TUTANAK DERGİSİ

—●—
5'inci Toplantı
15 Nisan 2021 Perşembe
—●—

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

I.- Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu'nun, , Komisyon gündemine ve Komisyona yapılan bireysel başvurulara ilişkin açıklaması

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A)ALT KOMİSYON RAPORLARI

I.- Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu Raporu'nun görüşmeleri

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

5'inci Toplantı

15 Nisan 2021 Perşembe

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM İnsan Haklarını Komisyonu saat 10.35'te açıldı.

Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, Komisyon gündemine ve Komisyona yapılan bireysel başvurulara ilişkin açıklama yaptı.

Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu Raporu, yapılan görüşmelerden sonra kabul edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından 11.23'te toplantıya son verildi.

15 Nisan 2021 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 10.35

BAŞKAN: Hakan ÇAVUŞOĞLU (Bursa)

BAŞKAN VEKİLİ: Mahmut Atilla KAYA (İzmir)

BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa Sezgin TANRIKULU (İstanbul)

SÖZCÜ: Osman Nuri GÜLAÇAR (Van)

KÂTİP: Fatma KURTULAN (Mersin)

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Komisyonumuzun sayın üyeleri, değerli katılımcılar, saygıdeğer basın mensupları; hepiniz toplantımıza hoş geldiniz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 27’nci Yasama Dönemi 17’nci toplantısını açıyorum. (*)

Yeterli çoğunluğumuz vardır.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu’nun, , Komisyon gündemine ve Komisyona yapılan bireysel başvurulara ilişkin açıklaması

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Değerli arkadaşlar, bugün Ermenistan’ın Azerbaycan’a Saldırmasıyla Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye’deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonunun hazırlayıp sunduğu inceleme raporunu görüşeceğiz.

Raporu görüşmeye geçmeden önce sizlere Komisyonumuza yapılan bireysel başvurularla ilgili bilgi vermek istiyorum.

Komisyonu 27’nci Yasama Döneminde, 14 Nisan 2021 itibarıyla ulaşan toplam başvuru sayısı 7.324’tür. Bu başvurulardan 7.245 adedine işlem yapılmıştır, bekleyen başvuru sayısı 79’dur. Komisyonumuzca işleme alınan başvuruların konularına göre dağılımı şu şekildedir: Cezaevleri sorunları 5.687, yargıya ilişkin sorunlar 1.500, yerinde inceleme talebi 227; kolluk uygulamaları 177, sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyet 56, yardım talebi 99, işçi sorunları 87, yabancıların sorunları 20, memur sorunları 115, yasal düzenleme talebi 303, engelli sorunları 36, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın sorunları 39, güvenlik soruşturması kaynaklı sorunlar 24, gayrimenkul sorunları 25, Komisyonun girişimde bulunması talebi 23, üniversite ve YÖK sorunları 24, terör kaynaklı sorunlar 20, askerlikle ilgili sorunlar 17, kayıp vakaları 13, memuriyet sınavı sorunları 10, yabancı ülkelerdeki bölgeler ve uluslararası kuruluşlarla ilgili sorunlar 7, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuru yardım talebi 1, diğer sorunlar 337. Bunlara ilişkin gerekli işlemler yapılmış olup hassasiyetle takip edilmektedir.

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalarına katılmaktadır.

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A)ALT KOMİSYON RAPORLARI

1.- Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu Raporu'nun görüşmeleri (**) (***)

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Değerli üyelerimiz, şimdi gündemimizin 2'nci maddesi olan Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırmasıyla Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu Raporu'nun görüşmelerine geçiyoruz.

Öncelikle, inceleme heyeti adına sizlere kısaca bilgi vermek istiyorum. Daha sonra müzakere için talep eden tüm üyelere söz hakkı vereceğim.

Değerli milletvekilleri, bildiğiniz gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 27'nci Yasama Dönemi Dördüncü Yasama Yılı'nın 13 Ekim 2020 tarihli ilk toplantısında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun “Komisyonun Görevleri” başlıklı 4'üncü maddesinin (f) fıkrasına göre gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatine doğrudan ya da mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak görevi çerçevesinde, çatışma alanı dışında kalan Azerbaycan sivil yerleşim yerlerine yapılan saldırıları ve Dağlık Karabağ'dan sürülen 1 milyona yakın yerinden edilmiş Azerbaycan vatandaşının uğradığı hak ihlallerini yerinde tespit etmek, uluslararası hak savunucusu kurum ve kuruluşları Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde harekete geçmeye çağırmak, Türkiye'deki Ermeni-Türk vatandaşlarının bu meseleden dolayı hak ihlaline uğratılamayacaklarını ifade etme sadedinde içinde bulundukları durumu yerinde tespit etmek amacıyla bu toplantıda raporunu görüşeceğimiz alt komisyonumuzu kurmuştuk. Bu çerçevede, alt komisyon konuyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatı incelemiş, Türkiye'deki Ermeni cemaatin bu çatışmadan etkilenme biçimi ve düzeyini yerinde tespit etmek amacıyla İstanbul'a 2 inceleme ziyareti gerçekleştirmiş ve ziyaretlerde Türkiye Ermeni Patrikliği, Luys Medya Yatırımları, Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Vakfı, Agos gazetesi, Şişli Spor Kulübü ve Samatya Surp Kevork Kilisesi'nde Ermeni cemaatinin kanaat önderleriyle görüşmeler yapmıştır. Daha sonra ise Azerbaycan'ın Bakü, Gence, Berde ve Terter şehirlerinde Ermenistan ordusunun saldırılarında şehit düşen sivillerin yakınlarıyla görüşmeler gerçekleştirmiş ve yetkililerden bilgi almıştır.

Değerli arkadaşlar, Karabağ özerk bölgesi 18'inci yüzyıl sonlarından başlayarak yoğun demografik hareketliliğe sahne olmuş; Rusya, İran ve Osmanlı Devleti arasındaki güç dengeleriyle yerel dinamikler bu demografik değişimin yönünü belirlemiştir. Sovyetler Birliği kurulduktan sonra Karabağ Oblastı özerk bir bölge olarak Azerbaycan sınırları içinde yer almıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girmesinden itibaren Ermenistan ordusu Dağlık Karabağ bölgesindeki saldırılarını artırmış ve 12 Mayıs 1994 tarihli ateşkes anlaşmasına kadar Dağlık Karabağ bölgesinin tamamını ve bunun dışında kalan ve Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sine karşılık gelen 7 rayonu işgal etmiştir. Bu süreçte, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin aldığı ateşkes ve işgal edilen topraklardan çekilmeye ilişkin 4 kararın hiçbirine Ermenistan tarafından uyulmamıştır. 27 Eylül 2020 Pazar günü Ermeni güçleri Azerbaycan'a karşı saldırıya geçmiş, bu saldırılar 10 Kasım 2020 tarihinde Ermenistan'ın ağır yenilgisini tescilleyen

** Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonun 15/10/2020 ve 13/04/2021 Tarihli Tutanakları, Bu Tutanığa Eklidir.

*** Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu Raporu

ve işgal ettiği tüm topraklardan çekilmesini öngören ateşkes anlaşmasıyla son bulmuştur. İkinci Karabağ Savaşı olarak adlandırılan bu savaş sırasında Ermenistan ordusu, uluslararası insancıl hukuku sistematik olarak çiğnemiş, misket bombası ve fosforlu mermiler gibi yasak olan silahları kullanmış, kasıtlı olarak sivillerin ikamet mahallerine, mezarlıklara, okullara, sağlık binaları, elektrik, gaz, su ve boru hatları gibi ekonomik altyapı tesislerine ve tabii ve kültürel eserlere saldırmıştır. Mesela, Gence'ye düzenlenen saldırılarda evler, tarihî ve kültürel öneme sahip mekânlar, büyük alışveriş yerleri, benzeri kamusal alanlar ciddi biçimde zarar görmüş ve tahrip edilmiştir. Bu eylemler neticesinde çatışmalar sona erdiğinde 94 sivilin öldüğü, 405 sivilin yaralandığı, 3.326 müstakil evin tahrip edildiği, 504 sivil tesisin tahrip edildiği, 120 adet çok katlı yerleşim apartmanının yıkıldığı tespit edilmiştir. Raporumuzda bu saldırıların ayrıntılı kronolojisine yer verdik. Komisyon heyetimiz Azerbaycan'ın Gence, Berde ve Terter şehirlerine gerçekleştirdiği ziyaretlerde bu saldırıları yerinde müşahade etmiş ve ölenlerin yakınlarıyla görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Ermenistan'ın Karabağ'daki çatışmalarda ön plana çıkan eylemlerinin sivilere ve sivil yerleşim yerlerine gerçekleştirdiği saldırılar olduğu görülmektedir. Bu eylemler birer savaş suçudur. Lahey Kara Savaşları Hukuku ve Gelenekleri Konvansiyonu kuralları ve örfü konvansiyonun ve Cenevre Sözleşmeleri bu eylemleri açıkça yasaklanmış eylemler arasında saymaktadır. Özellikle Cenevre Sözleşmelerinin ağır ihlallerine atıf yaparak Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü, çatışmalarda doğrudan yer almayan sivilere karşı veya sivil nüfusa karşı bilerek saldırı düzenlenmesi ya da askerî olmayan yani askerî maksatlı olmayan sivil hedeflere karşı kasten saldırı düzenlenmesi eylemlerini savaş suçu olarak saymıştır.

Öte yandan, savunmasız veya askerî hedef oluşturmayan kent, köy, yerleşim yeri ve binaların, hatta mezarlıkların bombalanması veya bu yerlere herhangi bir araçla saldırılması da savaş suçları arasında sayılmıştır.

Yine, Ermenistan'ın sivil ölümlere yol açacak şekilde hayatî öneme sahip altyapı unsurlarını ayırım gözetmeksizin ve sistematik olarak hedef alan, askerî gereklilik olmadan yasa dışı ve keyfî olarak mülkiyetin yaygın yok edilmesi niteliğindeki eylemleri de bu bağlamda suç oluşturmaktadır. Cenevre Sözleşmeleri, herhangi bir silahlı çatışmada çatışmanın taraflarının savaş yöntemleri veya savaş araçları seçme hakkının sınırsız olmadığını belirtmekte ve buna paralel olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü kendiliğinden veya ayırım yapmadan uluslararası savaş hukuku ihlalleri oluşturan silah, mermi, malzeme veya savaş yöntemleri kullanılmasının savaş suçu olduğunu ifade etmektedir. Yine bu bağlamda, Ermenistan'ın sivilere ve sivil yerleşim yerlerine patlayıcı ve etki gücü yüksek füzelerle saldırması da kullanmaması gereken silahları kullanarak savaş suçunun işlendiği değerlendirmesine konu oluşturmıştır.

Raporda işlenen suçlarla ilgili şüphelilerin yargılanmasına yönelik birden fazla hukuki seçenek değerlendirilmiş ancak bunların hiçbirinin uygulanabilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Ermenistan ve Azerbaycan'ın Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisini tanınamış olması, bu mahkemenin bu suçlara dair görev yapmasını engelleyen esas unsurdur. Bu tür durumlarda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılığından söz konusu çatışmalara dair soruşturma başlatmasını istemesi tek seçenek olarak durmaktadır. Buna ilişkin örnekler mevcuttur. Örneğin, taraf olmayan Libya, yine taraf olmayan Sudan'la ilgili olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılığını harekete geçirmiştir. Ayrıca, özel mahkemeler kurulmak suretiyle sorumluların ve bu cinayetleri işleyenlerin yargılandığı diğer davalar da diğer mahkemeler de olmuştur. Bunlardan bir tanesi de eski Yugoslavya'daki işlenen suçlarla ilgili mahkemelerdir. Bildiğiniz gibi, son olarak, Kosova'yla ilgili de bir yargılama süreci başlatılmıştır.

Bizim öngörümüz, önümüzdeki süreçte yapılacak değerlendirmeler, karşılıklı görüşmeler ve her iki tarafın menfaatleri ve ekonomik gerekçeleri de nazara alınarak, bu savaşta sivil yerleşim yerlerinde insanları canice katlederek, kullanılması mümkün olmayan bombaları, füzeleri kullanarak, hatta mezarlıklardaki ölülerini defnederken bu insanların üzerine bombaları bocalayarak suç işleyen Ermeni Devlet Başkanından tutun da yetkililerine ve askerî yetkililerine kadar herkesin yargılanması muhakkak ki gerçekleşecektir. Bunun yanı sıra, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu heyetinin sahadaki bulgularla teyit ettiği üzere, Ermenistan'ı savaşa sürükleyen ve bu savaşı yöneten sivil ve asker yöneticiler sivillere karşı işledikleri savaş suçlarından dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanmalı ve yol açtıkları zararları tazmin etmelidir. Diğer taraftan, her iki ülke de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi statüsünü kabul etmişlerdir. Dolayısıyla işlenen bu eylemler nedeniyle ortaya çıkan zararların tazmini cihetine de gidilebilecektir. Birleşmiş Milletler, işlenen savaş suçlarını ve diğer insan hakları ihlallerinin tespit edilmesi ve sonrasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin harekete geçirilmesi için ivedilikle bir özel raportör atamalıdır. Zira bu suçlar işlenirken tüm uluslararası kurum ve kuruluşlar ne yazık ki gözlerini kapamış, kulaklarını tıkamışlardır; burada canice siviller katledilmiştir. Yine, Avrupa Konseyi, hatta süreç içerisinde Ermenistan'ın başvurusu üzerine İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen ikircikli ve taraflı karar muvacehesinde, Türkiye'yi de işin içine katmak suretiyle, burada objektif ve tarafsız olmadığını bizatihi göstermiştir. Bu süreçte Avrupa Konseyi de yeniden yaşananları nazara alarak devreye girmek zorundadır.

Değerli arkadaşlar, Komisyonumuz kırk dört günlük savaşın Türkiye'deki Ermeni toplumuna yansımalarını da ele almış ve Türkiye-Ermeni toplumunun bu çatışmadan nasıl etkilendiğini yerinde ziyaretler üzerinden gözlemlemiştir. Bu ziyaretlerde Ermeni cemaatinin nabzının tutulmuş olması, cemaat kanaat sözcülerinde ciddi bir memnuniyet uyandırmıştır. Bu ziyaretlerimiz sırasında, değerli arkadaşlar, alt komisyon üyelerimizin müşahade ettiği üzere, tüm Ermeni kanaat önderleri, Patrik Maşalyan'dan tutun da diğer vakıf temsilcilerine kadar böyle bir ziyaretin gerçekleştirilmesinin, kendilerinin fikir ve düşüncelerinin alınmasının ilk defa karşılaşılan bir durum olduğunu, büyük bir memnuniyet teşkil ettiğini ifade etmişlerdir.

Heyetimizin bu gözlemler sonucunda ulaştığı ana bulgu, Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırmasıyla başlayan gerilim ve çatışma ortamının Ermeni cemaatini psikolojik olarak bir nebze de olsa gerilim ve kaygı içine soktuğu olmuştur. Bu süreçte Ermeni toplumuna karşı hiçbir fiziki saldırının olmayışı ve hükümetin Ermeni toplumunu korumaya dönük olarak aldığı tedbirler, cemaat kanaat sözcüleri tarafından memnuniyetle belirtilmiştir. Bununla birlikte, her türlü medyada Ermeni toplumuna dönük olarak kullanılan yoğun nefret ve şiddet dilinin cemaat mensuplarında ciddi bir rahatsızlık olduğu kaydedilmiştir ne yazık ki. Biliyorsunuz, bu tür mecralar kontrolden çıkmış ve geneli olarak da kontrolü mümkün olmayan mecralar olduğu için eylemin önlenmesi mümkün olmasa da sonuç itibarıyla bu eylemleri gerçekleştirenlerin sonradan haklarında soruşturmalar başlatılmış olduğunu da burada belirtmek isterim. Bunu önlemek için mevzuat yeterli olsa da uygulamada daha fazla titizlik ve hassasiyet gösterilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Değerli arkadaşlar, İnsan Hakları Eylem Planı'nda bu konunun müstakil bir başlık olarak ele alınmış olması memnuniyet vericidir. Biliyorsunuz, Sayın Cumhurbaşkanımız bir süre önce İnsan Hakları Eylem Planı açıklamasında bulundu ve bu açıklanan planın başlıklarından bir tanesi de nefret suçlarıyla ilgili olarak bir başlık açılması ve daha detaylı bir mevzuat düzenlemesi cihetine gidileceğine ilişkin bir başlık idi.

Bu çerçevede heyetimize aktarılan hususlardan biri de Ermeni cemaatine mensup vatandaşlarımızın kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmesinin eşitlik ilkesi içerisinde gerçekleştirilmesi hususudur. Ermeni cemaati mensubu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kamu hizmetlerine girişte ayrımcılığa maruz kaldıkları algısına sahiptir. Raporda bu algıyı dönüştürmeye dönük pratik adımlar atılması ihtiyacına vurgu yapılmıştır.

Değerli arkadaşlar, bu süreçte kamu kurumlarımıza Ermeni vatandaşlarımızdan aldığımız istek, talep ya da şikâyetler doğrultusunda yazışmalar gerçekleştirdik, bu yazışmalar neticesinde de cevaplarımızı aldık, bu cevapları da raporumuzun içerisine dercettik. Aldığımız cevaplarda Ermeni vatandaşlarımızın özel olarak, yasadan kaynaklanan, objektif olmayan, herhangi bir şekilde memuriyete atanamadıklarına ilişkin herhangi bir durum söz konusu değildir. Çünkü burada memuriyete atanmanın başat ve ön koşulu Türk vatandaşı olmak koşulu ifade edilmiştir ve Ermeniler de bizim vatandaşlarımız oldukları için diğer bütün vatandaş unsurlarımız gibi aynı çerçeveye sahiptir. Ancak burada belli bir algı olduğu, alınmadığına yönelik bir algının varlığına da orada şahitlik etmiş olduk ve dolayısıyla bu noktada bu algıyı değiştirecek pratik birtakım adımlar atılması gerektiğine ilişkin de bir ifadede bulunduk.

Yine, vatandaşlarımız, 2013'te Vakıflar Tüzüğü'nün vakıf yönetim kurulu üyeliklerine seçimi düzenleyen hükümlerinin iptali sonrasında ortaya çıkan boşluğun doldurulmasını da önem arz eden bir husus olarak bize aktarmışlardır. Bu konuda da İnsan Hakları Eylem Planı'nda, malum, biliyorsunuz, yönetmeliğin düzenlenmesine ilişkin bir başlık açılmıştır ve önümüzdeki süreçte inşallah bu noktada da somut adımlar atılacak ve Ermeni vatandaşlarımızın bu beklentisi de karşılanmış olacaktır.

Yine, değerli arkadaşlar, İnsan Hakları Eylem Planı'nda bir husus daha var, malumunuz, o da öğrenci, memur, her kim olursa olsun çalışanların... Çalışanların dinlerinin farklılık arz etmesi durumunda kendi dinî bayramlarının da tatilleri olacağına ilişkin bir hüküm, bir başlık konulmuştu İnsan Hakları Eylem Planı'mızda. Dolayısıyla Ermeni vatandaşlarımız da Hristiyan dinine mensup kimseler olarak dinî bayramlarında bundan sonra yapılacak düzenlemeyle izinli sayılacaklardır. Bu da bir kazanım olarak değerlendirilebilir.

Değerli milletvekilleri, son olarak şunu da belirterek sözlerimi tamamlamak istiyorum: Türkiye'de Ermenice yayın yapan Luys TV'ye on yıllık yayın lisansı verilmiş olması ve Türkiye Ermeni cemaatine yönelik yayın yapan gazetelere 2012-2019 yıllarında Basın İlan Kurumu Genel Kurulu tarafından alınan kararlarla toplam 1 milyon 408 bin Türk lirası nakdî yardımda bulunulması da Komisyonumuzca takdirle karşılanan bir husustur.

Değerli arkadaşlar, kısaca, rapora ilişkin söyleyebileceklerim bunlar. Bunun dışında görüşmelerimizi genişletme ve 116 sayfalık raporumuzun diğer hususlarıyla ilgili olarak da genişçe bilgi verme imkânımız vardır ama dileyen arkadaşlarımızın.... Zaten raporda bunları okudular ve gördüler. Şimdi değerlendirmeler kısmına geçeceğiz.

Şunu özellikle ifade edeyim: Azerbaycan'daki ziyaretimiz esnasında biz özellikle birinci dereceden yakını diyeceklerimiz yani dava açmakta hukuki menfaatleri olduğunu bildiğimiz, gördüğümüz, tespit ettiğimiz kişilerin de ıslak imzalı ifade tutanaklarını aldık ve bunlardan bir iki tanesini buraya örnek gösterdik. 94 Azerbaycan vatandaşının katledilmesi nedeniyle hukuki menfaati bulunan, dava açmakta hukuki menfaati bulunan Azerbaycanlı vatandaşlarımızın da burada özellikle ifade tutanaklarının ıslak imzalı olarak bizlerde bulunduğunu söylemek istiyorum.

Yine, önümüzdeki günlerde inşallah Meclis Başkanımızla görüşmek suretiyle... Burada elde ettiğimiz bir kısım görüntüler var, bunlar hiçbir vicdanın kabul etmeyeceği, hiçbir insanlığın âdeta görmediği şekilde kötü görüntüler ve biz buradan elde ettiğimiz görüntülerle bunların hangilerinin kullanılıp kullanılamayacağı Meclis Başkanımızın takdirinde olmak suretiyle bir sergi de Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde açmayı düşünüyoruz.

Yine, bu raporumuzla ilgili olarak bir panelle kamuoyuna duyurmayı arzu ediyoruz, Meclis Başkanımıza bunu arz ettik, kendilerinden cevap bekliyoruz ve biz de bu arada hazırlıklarımıza devam ediyoruz.

Değerli arkadaşlar, şimdi söz almak isteyen diğer milletvekili arkadaşlarıma söz vermek istiyorum. Bu şekilde müzakerelerimizi sürdürmek gerekiyor.

Buyurun Sayın Tanal.

MAHMUT TANAL (İstanbul) - Teşekkür ederim Değerli Başkanım.

Değerli milletvekili arkadaşlar ve basın mensupları; hepinizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

Öncelikle Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu bünyesinde kurulan Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırmasıyla başlayan gerilim ve çatışma sürecinde yaşanan hak ihlalleri ve Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımızın durumuyla ilgili size 7 sayfalık değerlendirmelerimizi ve önerilerimizi sunduk.

Tekrarına girmeden ve fazla da zamanınızı almadan başlıklar şeklinde sayacak olursak Büyük Önder Atatürk "Azerbaycan'ın sevinci sevincimizdir, kederi kederimizdir." başlığıyla Türkiye'de tabii ki, cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, kederi bizim kederimizdir." sözü Türkiye ve Azerbaycan'ın birliğinin, kardeşliğinin, beraberliğinin nişanesidir. Mensubu ve neferi olmaktan gurur duyduğumuz Cumhuriyet Halk Partisinin dost ve kardeş Azerbaycan halkına yaklaşımı kurucumuz ve ilk genel başkanımız Atatürk'ün çizdiği çerçevededir. Seçmenin takdiriyle Türkiye'nin ana muhalefet partisi görevini üstlenen Cumhuriyet Halk Partisi her zaman Azerbaycan halkının davasının güçlü destekçisi olmuştur ve bu tutumu tereddütsüz bir şekilde devam ettirecektir. Cumhuriyet Halk Partisi lideri Sayın Kılıçdaroğlu'nun "Her koşulda Azerbaycan'ın yanındayız." sözleriyle nitekim Genel Başkanımız Kemal Kılıçdaroğlu dünya kamuoyunda 2020 Dağlık Karabağ Savaşı olarak adlandırılan sürecin hemen başında sıcaklığına yaptığı değerlendirmede, her koşulda Azerbaycan'ın yanında olduklarının altını çizmiştir. Gazetecilerin sorularını yanıtlayan Genel Başkanımız Kılıçdaroğlu, "Her koşulda Azerbaycan'ın yanındayız. Sadece Cumhuriyet Halk Partisi olarak değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Azerbaycan vatandaşlarını kucaklıyoruz." demiştir.

Yine, Genel Başkanımız Kılıçdaroğlu 18 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan'ın Bağımsızlık Günü dolayısıyla sosyal medya üzerinden yayınlanan mesajında işgal edilen topraklar için mücadele eden Azerbaycan'ı saygı ve sevgiyle selamladığını belirterek şunları kaydetmiştir: "O yiğit insanlar kendi ülkelerinin, insanların haklarını koruyorlar. Sadece bizim değil, aslında bütün demokrat dünyanın Azerbaycan'a destek vermesi lazım. Kaldı ki Sayın Aliyev çok güzel bir tanımlama yapmıştır 'Biz Ermeni halkına düşman değiliz, Ermeni yönetiminden şikâyetçiyiz. Dost olarak 2 halk yan yana gelebilir ama Ermeni yönetiminin Azerbaycan topraklarını işgal etmesi asla kabul edilemez. Biz onların her zaman yanındayız.'"

Ermenistan'da tabii, planlı bir sivil katliam söz konusu olmuştur. Bununla ilgili olarak raporda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir, bunun tekrarına girmeyeceğim.

Üçüncü başlık olarak da Cumhuriyet Halk Partisinin Ermenistan yetkilileri hakkında suç duyurusu vardır, bunu da sayın makamınıza bildirmiş olduk. Burada Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırması bir insanlık suçudur, bu da bizim Türk Ceza Kanunu'muzun 76'ncı maddesi kapsamında insanlık suçu olarak düzenlenmiştir. Yetki anlamında Türkiye'de soruşturma ve kovuşturmanın olabilmesi bizim CMK'nin ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerinde ve Ceza Kanunu'nun 8'inci maddesinde bunların Türkiye'de yargılanabileceğine ilişkin açık ve net hükümler vardır. Azerbaycan'daki tahribattaki izlenimlerimiz ve oradaki gözlemlerimiz hakikaten Azerbaycan'a gerçekleştirilen ziyarette sivil kayıp veren Gence, Berde, Terter gibi kentlerde yaptığımız incelemelerde sivil yerleşim yerlerine yönelik ağır tahribatları bizzat hep birlikte alt komisyon olarak gözledik. Türkiye'deki Ermenilere yönelik nefret söylemi ve Sayın Başkan bunu belirtti. Hakikaten bu konuda şey konusu söz konusuydu. Basınla ilgili resmî ilan verilmemektedir. Bu belki notlarınız arasında vardır, zaman eksikliğinden dolayı söyleyememiş olabilirsiniz ama böyle sıkıntılar da vardı. Evet, yardım yapılmıştı, ona teşekkür ediyorlar fakat bir yardımla olmuyor. Nasıl diğer gazetelere ilanlar veriliyorsa bu basına da ilan verilmesini talep etmişlerdi Sayın Başkanım.

Şimdi, bu anlamda Türkiye'deki Ermenilere yönelik nefret söylemi, alt komisyonumuzun alt başlıklarına bir de Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımızın durumunu oluşturmaktadır. Vurgulamak gerekir ki din ve vicdan özgürlüğünün teminatı olan laiklik ilkesi üzerine temellendirilen Türkiye Cumhuriyeti'nde hangi inanca, hangi dine, hangi ırka sahip olursa olsun tüm yurttaşlarımız eşittir, aynı haklara sahiptirler. Bu topraklarda doğup büyüyen, cebinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık kimlik kartını taşıyan Ermeni asıllı yurttaşlarımızla etle tırnak gibiyiz. Azerbaycan ile Ermenistan Devleti arasındaki çatışmalarda ihtilafı meselelerden dolayı Türkiye'deki Ermeni yurttaşların rahatsız edilmesi, hedef alınması bizler açısından kabul edilemez bir tutumdur. İstanbul'daki, Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımızın durumuna dair çalışma ziyareti kapsamında misafir olunan Türkiye Ermenileri Patriklığının Türkiye Ermenileri Derneği ile ilgili kurumlar ve STK'lerde, bazı medya organlarındaki, sosyal medya platformlarındaki ayrıştıcı, ötekileştirici dilden, nefret söyleminden yakınılmıştır. Ziyaret edilen Ermeni kanaat önderleri, aydınları, iş insanları ve gazeteciler, Azerbaycan ve Ermenistan arasında Yukarı Karabağ eksenli patlak veren hadiselerde münferit de olsa kimi şahıs ve grupların kurum önlerine kadar gelerek provokatif davranışta bulunmasının kendilerini son derece üzdüğünü dile getirmişlerdi.

Sayın Başkanım, değerli milletvekili arkadaşlarım; burada son söz olarak şunu söylemek isterim: Şimdi, Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırmasıyla ilgili aslında 3T formülünü önermek lazım.

- 1) Ermenistan'ın Azerbaycan'ın tüm topraklarını tanıması lazım.
- 2) Tazminat vermesi lazım.
- 3) Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanıması, tazminat ve topraklarını da geri vermesi gerekir.

Orta Doğu'da, aynı zamanda tüm Balkanlarda, her tarafımızda, tüm komşularda gerçekten barışa, huzura, mutluluğa ihtiyaç vardır. Buradaki herhangi olumsuz bir tavır tüm coğrafyada sıkıntı yaratmaktadır. Bu anlamda, işte son günlerde görüyoruz tabii bu da inşallah karşımıza böyle bir sorun olarak çıkmaz. Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. İşte bizim şu anda boğazlarla ilgili, Amerika "Yok efendim, biz talimat verdik. Gemilerimizi Karadeniz'e çıkaracağız..." Yani inanın, bugüne kadar eğer Karadeniz Orta Doğu gibi bir savaş alanına dönüşmemişse işte Türkiye Cumhuriyeti devletinin anahtarı olan Montrö Sözleşmesi'nin kilidini Türkiye'nin o boğazlara vurmasından kaynaklanmaktadır. Bununla ilgili savaş uçaklarının Karadeniz'e sokulması bizim coğrafyamız açısından, geleceğimiz açısından bir risk teşkil etmektedir. Montrö'ye sahip çıkmamız gerekiyor.

Vermiş olduğumuz bu öneri ve görüşlerimizdeki raporumuzun da raporla birlikte oylamaya sunulması ve bu şekilde kamuoyuna tanıtılmasını istirham ediyorum.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Basın İlan Kurumuna bu konuyla ilgili, sizin bahsettiğiniz ilan verilmesi ve ilan hakkından yararlanmasıyla ilgili olarak... Tabii, Basın İlan Kurumu Yönetmeliği'nin belli şartları var, işte, belli sayfa adedi, belli sayfa ebadı ve belli sayıda basılması gibi. O şartları tamamlamış oldukları takdirde onlara da ilan hakkı verileceği konusunda bir cevap verilmiş bize.

Teşekkür ederim bu bakımdan.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Başkanım, değiştirilebilir o.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Mutlaka değiştirilebilir.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Daha insani anlamda genişletilebilir o.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Olabilir, ihtimaldir.

Şimdi, Fatma Hanım, buyurun.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Teşekkürler.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; hepinizi selamlıyorum.

Zaten muhalefet şerhimiz var. Arkadaşlar da biliyor, alt komisyonda başka bir arkadaşımız yer almıştı, gezi sırasında da bulunmaktaydı, onun yaptığı tespitler...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Muhalefet şerhini Gülüstan Hanım mı hazırladı?

FATMA KURTULAN (Mersin) – Evet yani onun katkısı var tabii. Yani onun çıkardığı raporlar üzerinden...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Sizin imzanızla geldi bize.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Şey söylendi, Komisyonada olmadığı için teknikteki arkadaşlarımız, uzmanlar tarafından “Gülüstan Hanım artık Komisyonada olmadığı için imza sahibi olamıyor.” denildi. Eğer şey değilse yine düzeltebiliriz, o şeyi bilemiyorum yani.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Yok yok, hayır.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Öyle geldiği için, benim imzamla açıldı. Öyle söylendi tekniğe bakan uzman arkadaşlar tarafından.

Sayın Başkan, muhalefet şerhinde de belirttiğimiz gibi hem Anadolu'da hem Kafkasya topraklarında birçok halk, inanç yaşıyor. HDP olarak burada da belirttiğimiz gibi hepsini kendi kardeşimiz ve akrabamız olarak gördüğümüzü bir kez daha teyit etmek, altını çizmek isterim.

Yani elbette ki Azerbaycan'da sivillere dönük raporlanan katliamların, hak ihlallerinin peşine düşmemiz gerekiyor ancak ülke olarak bir bütünen, bu topraklarda yaşayan herkesin hukukunu korumak, haklarını korumak, desteğimizi sunmak gerektiğini düşünüyoruz. Yani ne başka yerden başka bir ülkeye asker gönderme ya da -işte, bu, kamuoyuna yansdı, tartışılmıştı- ne onu yapalım ne öldürülen Ermeni askerlerin kasketlerinin altında verilen görüntüleri -ki destek vermedik, tamam ama- bunları da eleştirelim diye düşünüyoruz.

Sonuçta, muhalefet şerhimiz buradadır. Ben Türkiye'nin, hepimizin tüm komşularımızla yani yine, Anadolu ve Kafkasya'da yaşayan halklar arasında birliğin, beraberliğin, kardeşliğin tesisi için çabamızı yoğunlaştıralım diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

Kolay gelsin.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Fatma Hanım, şimdi, ben müsaade ederseniz birkaç şey söylemek zorundayım.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Tabii Başkanım.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Biz bu sabah aldık Halkların Demokratik Partisi Grubunun muhalefet şerhini. Maalesef, aynı noktada Hakların Demokratik Partisi, Türkiye’yle her zaman için nedense sorunlu bir görüntü arz ediyor. Şimdi, burada bakınız, orada katledilmiş... Gözü yaşlı insanlarla bizatihi Gülüstan Hanım’ın katılması suretiyle yaptığımız toplantılar oldu. Allah için, oradaki cinayetleri bir şekilde nefretle bir kelimeyle kınasanız olmaz mıydı? Raporunuzda böyle bir şey yok.

Şimdi, bir de şunu söyleyeceğim: Yirmi yedi yıldan beri Karabağ toprakları işgal altında, 1 milyon insan yerinden yurdundan gönderilmiş, Azerbaycan topraklarının yüzde 20’si işgal edilmiş, 4 tane Birleşmiş Milletler kararı olmasına rağmen, burayı terk etmesi gerektiği söylendiği hâlde Ermenistan’a, terk etmemiş, Minsk Grubu harekete geçmemiş. Bu süreçte HDP hiçbir şey söyledi mi Ermenistan’a, “İşgal ettiğiniz topraklardan çıkın.” dedi mi?

Şimdi, ben daha fazla bu konuyu konuşmak istemiyorum. Ama bu, bizim için gerçekten -nasıl söyleyeyim- yapmış olduğumuz bu çalışmalara gölge düşüren bir şerh olmuştur Sayın Kurtulan, onu ifade edeyim. Ne demek “Bilimsel yöntem ve etik ilkelerden yoksun.”? Bir tarihî arka planı biz tarih hocalarımızdan aldık bu rapora. Eğer bilimsellikten ve etiklikten uzak olduğuna ilişkin nedenlerinizi, gerekçelerinizi buraya yazsanız sözleriniz havada kalmazdı, onu da yazmamışsınız.

İnsan Hakları İzleme Örgütü incelemeler yaptı, Ermenistan’da sivillerin vurulduğuna ilişkin bir rapor yok ama İnsan Hakları İzleme Örgütünün Azerbaycan’daki sivillerin katledildiğine ilişkin raporu var. Ermenistan’ın bizatihi çatışma alanı dışındaki, askerî gereklilik olmayan yerlere yasaklanmış silahlarla saldırmasının nedeni Kolektif Güvenlik Konseyini harekete geçirerek bölgesel bir savaş ortaya çıkarma cihetine gitmekteydi. Bunu görmeden, bunu düşünmeden burada bu şekilde bir bahis, mevzu yapılması da doğru değil.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Tekrar söz rica ediyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ben bunları söylemek istedim çünkü hakikaten bizim için bir hayal kırıklığıdır bu rapor. Biz çok iyi bir çalışma yaptık Gülüstan Hanım’la da beraber. Ama buraya geldiğimiz noktada, Gülüstan Hanım’ın elinden çıkan bir rapor değil bu, sizi temin ederim ben.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Kandil’den çıkmış, Kandil’den işte!

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Teşekkür ederim.

Buyurun.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sayın Başkan...

OYA ERONAT (Diyarbakır) - Kandil’in raporu!

FATMA KURTULAN (Mersin) – Böyle gitmez bu Komisyon. Böyle hemen “Kandil raporu” demek...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ben demedim onu. Bir saniye...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Ama uyarı yapmanız lazım Sayın Başkan.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ben dedim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ben uyardım.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Tarafsızlık meselesi dediğimiz buradadır.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Tamam, buradan beni uyar Başkan, kabul ettim.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Hayır böyle “Kabul ettim.” olmaz Oya Hanım.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ne diyecektim?

FATMA KURTULAN (Mersin) – Söyleyin istediğinizi, söyleyin, sonra deyin ki “Tamam...”

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Vallahi istediğinizi yazın, Türkiye’yi paçavraya çevirin.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Ama böyle olmaz ki!

OYA ERONAT (Diyarbakır) - Siz ne biçim ülke vatandaşısınız? Ondan sonra ben de burada susacağım.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Nasıl bir ülke vatandaşı olduğumu Oya Eronat sorgulayamaz.

OYA ERONAT (Diyarbakır) - Böyle nazik nazik kelimelerle bu iş olmuyor.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Oya Hanım...

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ben içimden geldiği gibi konuşuyorum.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Silahı çek, kafamıza vur Oya Hanım. Korumaların da var, korumaların da var, çek silahı, vur kafamıza. İyilikle söz olmuysa...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Fatma Hanım...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sözle olmuyorsa bunun karşılığı nedir?

OYA ERONAT (Diyarbakır) – O sizin işiniz, o sizin işiniz, adam öldürmek sizin işiniz!

RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU (Kocaeli) – Sizin işiniz o!

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Fatma Hanım, devam edin lütfen. Karşılıklı konuşmayın.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Hayır Başkanım, böyle olmaz, böyle çalışamayız. “Sözle, iyilikle olmuyor.” demek, bunun karşılığı ne demektir? “Şiddetle ben bunu sana anlatacağım.” demektir, böyle bir şey kabul edilir mi? Tarafsızlığınızı korumanız lazım.

RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU (Kocaeli) – İthamınız çok yanlış.

FATMA KURTULAN (Mersin) - Orada laf yetiştirmek... Ya ne demek bir rapor... Muhalefet şerhi yazmış, bunu kabul etseniz de etmeseniz de bir parti... Böyle bir usul yoktur.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Düşüncemizi ifade ettik Fatma Hanım.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Tamam, size bir şey demiyorum, ben de tekrar söz aldım. Ama orada tekrar dâhil olması ve sizin sessiz kalmanız... Ben eleştiriyorum Başkanım, bunu kabul etmiyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Tamam.

Buyurun lütfen.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sürekli böyle olmaz yani.

Sayın Başkan, ben şunu söyleyeyim: Dediklerinize karşı, burada bir tarihsel bir arka plana gidersek biz işin içinden çıkamayız.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Bir nefret yok, bir kınama yok sivillerin ölümüne ilişkin.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sivillerin ölümünü kınıyoruz.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ya, buraya yazsanıza bunu, niye yazmıyorsunuz?

FATMA KURTULAN (Mersin) – Bunu her zaman söylüyoruz Başkan.

Şimdi, şunu demek doğru değil: “Sizin her zaman Türkiye Cumhuriyeti devletiyle bir sorunuz var.” deyip hemen işe böyle başlamak, söze böyle başlamak problemlı bir yaklaşım Sayın Başkanım. Yani Libya... Evet, biz reddettik, sonuçta ne oldu hâlimiz? Dış politikayı yürütemiyorsunuz, oraya mı girelim? Yürütemiyorsunuz, götüremiyorsunuz, ülke bataklığa dönmüş, her yerde şamar yiyor Türkiye, bunu mu şimdi tartışalım burada? Gerekli midir burada bunu tartışmak? Siz bunları söylerseniz, sürekli Türkiye karşıtı bir parti, bir halk olarak bizi gösterirseniz biz de başka şeyler söyleriz yani. Ermeni meselesi vardır, yüzleşilmesi gereken bir problem olarak söylüyoruz. Kimisi “katliam” der, kimisi “soykırım.” der, kimisi “trajedi” der. Her neyse adı, bir Ermeni meselesini her 23 Nisan’da başka ülkeler bizim önümüze getirip burada “Bir çağrı yapıp apar topar bildiri vereceğimize biz oturalım, kendi içimizde bunu tartışalım.” demiş HDP her zaman. Bunun arka planlarına gidersek bir sürü mesele var. Hiç buna gerek yok Sayın Başkan. HDP burada sivillerin ölümünü de yapılan bütün bu katliamları da reddettiğini söylemiştir. Orada yapılan bir tarafsız... Mesela, HDP şunu da eleştirmiştir: Yani biz bunu yazmadık. 300 asker götürüldü yani paralı asker Suriye’den götürüldü Azerbaycan’a. Bu, kamuoyuna yansıdı.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Doğru değil, yalan!

FATMA KURTULAN (Mersin) – Hayır, Başkan...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Yalan!

FATMA KURTULAN (Mersin) – Yani bırakın...

RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU (Kocaeli) - Her basına yansıyan doğru mudur?

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Sizin gazeteleriniz yazıyor, Evrensel...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Başkanım, siz misiniz muhatap, 2 sayın arkadaş mı?

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Oya Hanım, lütfen ya.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Yani bu arkadaşların görevi bu mu gerçekten? Oya Eronat her seferinde bunu mu yapacak? Bu bir tarz hâline gelmiş, bu böyle kabul edilir mi Başkanım?

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Tarz değildir, gerçekleri söylüyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Oya Hanım, ama lütfen, rica ediyorum.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sözü al, o zaman söyle Oya Hanım ya.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Söylerim.

FATMA KURTULAN (Mersin) – E, tamam söyle, hep böyle yap ama.

AHMET SALİH DAL (Kilis) – Küfür etmeyelim, müzakere edelim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Buyurun Fatma Hanım.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Gerçekten, bir de gülüyorsunuz, şu hâlinize, gerçekten arkadaşlar... Tamam da arkadaşınıza söyleyin, ben bir şey mi yapıyorum? Ben konuşunca 2’si oradan...

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Niye Oya Hanım’la sürekli muhatap oluyorsunuz?

FATMA KURTULAN (Mersin) – Siz eksiktiniz, 3 kadın, sırayla...

Ama orada bunu engelliyor, ben size cevabını verdim Sayın Başkan. Muhalefet şerhimiz ortadadır. Şunu doğru görmüyoruz: “Gülistan Hanım bunu yazmamıştır.” Her zaman yapılan bir yöntem. Sayın Başkan, lütfen siz bunu yapmayın, bu önemli bir Komisyondur. Çok işler yapılacağına ben inanıyorum, kimi alt komisyon başkanlarının da çabasını yakinen görüyorum, hakikaten bunu takdir de ediyorum. Sizin çabalarınızı görüyoruz, bir diyalogumuz da var, derdimizi birbirimize izah edebiliyoruz, konuşulabilen bir şahsiyet olarak görüyorum. Lütfen, komisyonlarımız daha adaletli, herkesin fikrini

söylediği bir ortama evrilsin diye rica ediyorum. Gülüstan Hanım'ın çıkardığı raporlar, onun fikri doğrultusunda hazırlanmış. Eğer, şayet, teknik uzmanlar “Gülüstan Hanım'ın imzası gerekiyor.” deselerdi onun imzası olacaktı ama “Komisyonda olduğunuz için sizin imzanız gerekiyor.” dediler, rapor benim imzama dönüştü.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Şimdi, Fatma Hanım, benim “Gülüstan Hanım'dan çıkmamış.” dememin nedeni, yaşanmışlıkları, orada görülenleri tamamen yok sayan bir anlayış var burada, onu söylemeye çalışıyorum.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Hayır, tarafsız bir şey yazıldığına dair şeyler de var Başkan, öyle değil.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ya, mezarlık bombalanmış. Biz gitmişiz onların...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Ya, o kadar ayrıntıya girmedik biz yani genel olarak yapılan hep... Yani çok boğmak istemedik.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Peki.

Hüseyin Bey, buyurun.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; herkesi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkan, aslında geçen gün de bu durumu konuştuk, maalesef yine aynı durumla karşı karşıyayız. Aslında, dün akşam muhalefet şerhi üzerine okurken, çalışırken de böyle bir durumla karşı karşıya kalabileceğimizi de tahmin ettik en nihayetinde çünkü sürekli farklı bakış açıları burada, bu şekilde...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ama yani böyle bir durumla karşılaşmanız mukadder burada çünkü biz bunları kabul edemeyiz yani Hüseyin Bey.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Ama Sayın Başkan size şöyle söyleyeyim, müsaadenizle sadece şunu söyleyeyim: Mesela, örneğin, Balkan Türklerinin yaşadığı katliamlara ilişkin birçok okuma yaptığımızda gerçekten insanın tüylerini diken diken eden durumlarla da karşı karşıya kalabiliyoruz. Maalesef ki savaş her zaman kazanının haklı olduğu bir kumar, maalesef ki bu durum her zaman da böyleydi.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Hüseyin Bey “savaş” diyorsunuz, burada meşru müdafaa var, otuz yıldan beri işgal altındaki bir Karabağ söz konusu.

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Karabağ'ı karıştırma.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Sayın Başkanım, müsaadenizle, şöyle: Bakın, Balkanlardan girip sadece farklı bir bakış açısının ne demek olduğunu size anlatmaya çalışacağım.

Şimdi, tabii, aslında uzun uzun yazmıştım birçok kaynaktan Balkan Türklerinin uğradığı katliamlara ilişkin, hepsine girmeyeyim ama şunu okuyayım: Mısır'ın ünlü şairi Ahmed Şevki katliamları anlattığı şiirinde şu sözlere yer veriyor: “Yeryüzü yetmedi onlara, dar geldi ve gökyüzüne gömdüler şehitlerini.” Aslında, biraz araştırmama sebep olan da özellikle bu kısımdı, bu şiirdi. Şöyle söyleyeyim: Tabii, birçok İngiliz tarihçi de, Avrupalı başka tarihçiler de bu durumu birçok kaynaktan anlatmış. Yine, bir başka İngiliz tarihçi Walter Alison Phillips “Üç gün boyunca şehrin sakinleri bir vahşi çetenin kötülüğüne ve keyfine bırakıldı. Yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmadı, kadınlar ve çocuklar öldürülmeden önce işkencelere tabi tutuldu. Katliam o kadar büyüktü ki Kolokotronis kapıdan hisara kadar atının ayaklarının yere hiç dokunmadığını söyledi. Şehirdeki Yunan zaferinden sonra yol kenarları

cesetlerle doldu, kadınların ve çocukların bulunduğu Müslüman kitleleri yakınlardaki dağlarda sığır gibi doğrandı.” diyor. Kolokotronis, Yunan tarihinin en önemli, en büyük kahramanlarından biri olarak kabul ediliyor. Kendisinin yazdığı anılarında da 32 bin sivil katlettiğini kendisi de yazmıştır.

Şimdi, peki, sadece Tripoliçe’de mi bu katliamlar yapıldı? Mora Yarımadası’nda hiç mi Türk yaşamıyordu o dönemde? Türkiye’ye mübadeleyle gelen Balkan Türkleri neden hep Filibe, Kavala, Selanik, Florina’dan geldi de Atina’dan gelmedi? Çünkü orada dört yüz yıla yakın yaşamıştı bu topluluk.

Yine, başka bir tarihçinin, İskoç tarihçinin, onun da anlattıkları tabii dehşet vericiydi: “Mermiler ve kılıçlarla yaralanmış kadınlar kaçmak umuduyla denize koştu, bu sırada kasten vuruldular, kollarında bebekleri olan annelerin kıyafetleri çalındı ve tek gizlenme yeri olan denize koştular, suda çömelirken insan olmayan tüfekli askerler tarafından vuruldular.”

Yine, o dönem çetelerin yaptığı katliamlar birçok farklı kaynaktan tane tane anlatılmış. Olayların başlamasından önce Yunanistan’da tahmini olarak yaklaşık 50 bin Türk yaşıyordu, eğer oradan mübadeleyle gönderilmeselerdi, katledilmeselerdi orada belki 2,5 milyona yakın bir nüfus olacaktı çünkü ülkenin her tarafına yayılmış bir durumdaydılar. Ancak bu katliamlar, örneğin, Yunanistan’da resmî tarihte hiçbir şekilde geçmez Sayın Başkan, hiçbir şekilde geçmez. Yani, dolayısıyla, birilerinin farklı bir söz söylemesi, birilerinin farklı bir pencereden bazı şeyleri aktarması bir yere düşmanlık olarak addedilemez. Evet, bazı noktalarda ortaklaşabiliriz, bazı noktalara farklı pencerelerden bakabiliriz ama bu demek değildir ki... Hani, birileri bize tutup da işte ülke düşmanlığı, yok... “Ülkeye karşı sürekli siz düşmanlık yapıyorsunuz.” şeklinde yorumu asla kabul etmiyoruz. Evet, farklı açılardan bakıyoruz ve uzlaştığımız noktalarda, ortak olduğumuz noktalarda da birlikte de söz kuracağız ama bazı noktalarda farklı bir bakış açısıyla bakıp farklı bir değerlendirme sunduğumuzda da Sayın Başkan, istirham ediyorum, gerçekten bu durum bizi hiçbir şekilde... Hani, ortak yaşam iradesine bir katkı sunmaz. Sürekli bu tarz ithamlarla karşı karşıya kalıyoruz. Bu durumu kabul edemeyiz. Bunu biraz anlatmamın sebebi çünkü daha önceden okudum ve bu şekilde bir muhataplıkla karşılaşacağımızı da tahmin ettik. Hayır, kesinlikle, Fatma Başkanımın da söylediği gibi orada yaşanan ne sivil katliamları ne de zulmü asla kabul etmiyoruz ama aynı zamanda da farklı bir bakış açısından farklı fikirler de beyan ediyoruz, tamamıyla budur. Bu sebeple de bunu da vurgulamak isterim.

Teşekkürler Başkanım.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Evet, biz teşekkür ederiz.

Atay Bey, buyurun.

ATAY USLU (Antalya) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Tabii, Ermenistan’ın Azerbaycan’a saldırmasıyla başlayan gerilim ve çatışma sürecinde yaşanan hak ihlallerini incelemek için Azerbaycan’da incelemelerde bulunduk, o Komisyonda ben de vardım. Gördüklerimizi birkaç cümleyle özetlemek istiyorum, siz özetlediniz ama Başkanım. Biz, Ermenistan’ın sivilileri direkt hedef aldığını, sivil yerleşim yerlerini direkt hedef alan saldırılarda bulunduğunu orada müşahade ettik. Onlarca, hatta yüzlerce kilometre uzaktaki şehirlere bombaların atıldığını, füzelerin atıldığını gördük. Orada, çocukların ve kadınların hayatlarını kaybettiğini ve yaralandıklarını da müşahade ettik ve dinledik. Yıkılan evleri, yine zarar gören ibadethaneleri yerinde gördük. Açıkça burada Ermenistan’ın aslında bir savaş suçu işlediğini hatta insanlığa karşı bir suç işlediğini müşahade ettik. Siz de ifade ettiniz, raporda da ifade ediyor, uluslararası inisiyatifler, uluslararası kuruluşlar, uluslararası hukuk çerçevesinde bence harekete geçmelidir. Ermenistan yetkililerinin savaş suçu eyleminden sorumlu tutulması ve yargılanması gerekiyor, bunu yerinde gördük. Tabii, burada farklı yerlere çekiliyor bu konu ama bizim tabii ki oraya gidiş amacımız ve Komisyonumuzun aslında kuruluş

amacı oradaki savaş suçlarını, insanlığa karşı işlenen suçları incelemektir ve orada hakikaten açıkça bu suçların işlendiğini gördük. Ben, raporun savaş suçu işlendiğinin tespiti için önemli bir rapor olduğunu düşünüyorum, emeği geçenlere de teşekkür ediyorum.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Evet.

Peki, başka söz almak isteyen arkadaşımız var mı?

Buyurun.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Öncelikle hem raporu, ana raporu hem de diğer partilerin muhalefet şerhlerini biz de inceleme fırsatı bulduk. Emeği geçen arkadaşlarımızın hepsinin emeklerine sağlık.

Komisyon çalışmasıyla ilgili şimdi, Sayın Fatma Vekilimizin kendisinin imza atmak durumunda kaldığı ama işte, bizzat keşfe giden diğer vekilimizin hazırladığına dair şu raporda da... Hani tabii ki eleştirebiliriz, karşı çıkabiliriz, farklı düşünebiliriz -ki zaten farklı farklı şeyler yazmışız- ama bunun doğrudan... Ya “Bu rapor şuradan yazılmış, buradan yazılmış.” tarzında ithamların doğru olmadığını...

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Nereden yazılmış dedik? Bir yerden yazılmış demedik.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Tekrara dönmeyelim Başkanım.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – “Ama bir yerden yazıldı.” demedik Haydar Bey.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Onun üzerinden yürüyor. Yani bakın farklı düşünebiliriz, farklı farklı görüşlerde olabiliriz ki farklı şeyler...

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Tabii, tespitleri sulandırmamamız gerekiyor yani bazı şeylerle. Evet, dedikleri doğru da...

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Müsaade edin, ben hepsini dinledim.

Ben, Komisyonumuzun çalışması açısından daha dikkatli bir dil kullanılması gerektiğini, itham etmememiz gerektiğini “O, sana mı ait? Şuradan mı geldi?” gibi bu tavır ve tarzın İnsan Hakları Komisyonuna uymadığını düşünüyorum. Bence daha dikkatli olmalıyız.

Düşünce hürriyeti, elbette işte, birbirimize saygı, hepsi, özellikle İnsan Hakları Komisyonunda dikkat edilecek hususlar. Biz de eleştiririz bu raporu. Yani “Şuradan baksaydınız.” deriz. Mesela, biz elbette ki Azerbaycan’ın tarafındayız ama bu taraflılık sadece bizim ırkdaşımız olduğundan kaynaklı değil aynı zamanda mazlum olduğundan kaynaklı tarafız. Bir savaş suçu varsa bunu tespit edeceğiz, sivillerin bombalanması varsa bunu tespit edeceğiz ki siz gittiniz, tespit ettiniz. Raporlaştırmışsınız ama bu sorun sadece bugünün sorunu da değil. Aynı coğrafyada geçmişte yaşadığımız farklı ırklardan, farklı insanlardan, farklı vatandaşlardan... Aslında bugün hepsi bizim vatandaşımız ülkemizde yaşıyorsa ve kabul ediyorsa ama yaşanan bir tarihsel sorun bugüne kadar tartışlagelmiş ve devletler arasında bu sorun devam ediyor, Azerbaycan’a yapılan haksız müdahale, işgal yıllardır devam ediyor ama bizim durduğumuz yer de her koşulda bütün dünya halklarının barış içerisinde yaşayabilmesinin koşullarını oluşturabilmek, zalim varsa karşısında hep beraber durabilmek. Ama her koşulda da hele de kendi ülkemizde birlikte yaşadığımız Ermeni vatandaşların da herhangi bir hakkı, herhangi bir vatandaşlık hakkı, yaşam hakkı konusunda veya başka türlü her ne sebeple olursa olsun Ermenistan’ın Azerbaycan’a haksız müdahalesinden sonra ülkemizde herhangi bir sıkıntı yaşanmaması için de var gücümüzle uğraşmak gibi bir görevimiz olduğunu da düşünüyoruz parti olarak.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ben de Komisyon Başkanınız olarak, burayı yöneten kimse olarak meseleyi uzatmak taraftarı değilim. Konumuz insan hakları ihlalleri, elbette savaş suçu insanlığa karşı suç. Dolayısıyla, mademki hepimiz Komisyon üyesiyiz, öncelikle, tarafımız, suç işleyen, ihlalde bulunanlarla ilgili bir duruşumuzun olması gerekir; bu kadar basit.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Hemfikiriz Başkanım, bunda sıkıntı yok.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Ama bu duruşu göremedim ben bu raporda, muhalefet şerhinde.

Ali Haydarcığım, karşılıklı konuşmak istemiyorum, şunu anlatmaya çalışıyorum: Şimdi, burada Azerbaycan’da işlenmiş cinayetlerden hiç bahsedilmeden Ermenistan’da yapılmış gibi, cinayet işlenmiş gibi gösterilmeye çalışılması kabul edilemez bir durumdur. Çünkü bakın, hiçbir uluslararası kurum, hiçbir insan haklarıyla ilgili kurum ve kuruluş Ermenistan’da sivillerin öldürüldüğüne dair bugüne değin herhangi bir ifade beyanında bulunmamıştır. Allah aşkına, eğer böyle bir şey olsaydı Avrupa, Batı koşa koşa buraya giderdi arkadaşlar.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Hemfikiriz Başkanım, buna itirazımız yok bizim.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Dolayısıyla, benim burada Komisyon Başkanı olarak, bu ülkenin bir vatandaşı olarak ve en önemlisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanı olarak insan hakkı ihlalinin, savaş suçunun bulunduğu yerde hiç olmazsa üyelerimizden bu samimiyeti beklemek benim hakkım. O zaman bana bir başka insan hakkı ihlaliyle ilgili olarak herhangi bir şey söylediğinde nasıl gelecek, ben bu samimiyeti nasıl vereceğim?

Teşekkür ediyorum.

Arkadaşlar, raporu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Muhalefet şerhimizle beraber.

BAŞKAN HAKAN ÇAVUŞOĞLU – Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 11.23

